

INDONESIË, HALFWEG TUSSEN UITBUITING EN WAARDIG WERK

“Strengere arbeidwetten? Hogere lonen? Meer bescherming voor werknemers? Dan trekken bedrijven gewoon weg naar landen waar ze daar geen last van hebben.” Met die doodoener slaan werkgevers en profeten van de vrije markt je om de oren als je pleit voor menswaardige lonen en arbeidsomstandigheden.

“Wij bewijzen hier langzaam maar zeker dat het ook anders kan”, zegt voorzitter Rekson Silaban van KSBSI, momenteel de grootste vakbondsconfederatie in Indonesië. “Mijn land zit op een keerpunt. Ofwel gaan we verder op de weg van de sociale en economische vooruitgang, ofwel blijven we steken in een scenario van uitbuiting en sociale conflicten. De volgende generatie politici zal kleur moeten bekennen.”

Traditie van gewelddadige sociale verhoudingen

Indonesië is met 237 miljoen inwoners momenteel de derde grootste democratie ter wereld. De archipelstaat heeft er een bewogen decennium opzitten. In 1998 werd dictator Soeharto na volksprotest van de macht verdreven. Na enkele jaren van politieke instabiliteit, gewelddadige conflicten en natuurrampen (tsunami in 2004, aardbeving in 2006) kwam het land onder de huidige president Susilo Bambang Yudhoyono (SBY) in rustiger vaarwater terecht en werd de democratie verder uitgebouwd.

De laatste 5 jaar heeft KSBSI zicht ontpopt tot een stevige partij aan de onderhandelingstafel. “Aanvankelijk kozen we voor het harde verzet, met manifestaties en stakingen. Werknemers werden in dit land zwaar uitgebuit, hadden nagenoeg geen rechten en verdienden nauwelijks genoeg om te overleven. Bovendien zijn vakbonden onder dictator Soeharto bijzonder bloedig onderdrukt. Die traditie van gewelddadige sociale verhoudingen krijg je niet zomaar van de ene op de andere dag uit de geesten van werkgevers en politieke machthebbers.”

Onderhandelingstafel

Toen SBY in 2004 aan de macht kwam, keerde het tij geleidelijk. Rekson Silaban: “Hij was de eerste die echt met ons wilde praten. Toen hebben wij zelf het roer omgegooid. We hebben gekozen voor de weg van het overleg. Wat niet wil zeggen dat we ons niet langer verzetten tegen sociale wantoestanden. Maar momenteel is het klimaat zo dat we meer bereiken aan de onderhandelingstafel dan bij het stakingspiket.”

Die strategie van onderhandelen heeft al zijn vruchten afgeworpen. KSBSI ontwikkelde met steun van Wereldsolidariteit en het ACV heel wat know-how en schreef onder andere mee aan een nieuwe arbeidswet, die sinds 2003 van kracht is. “Daarin staan een aantal belangrijk verwezenlijkingen, zoals het minimumloon. Per provincie werd, in functie van de levensduurte, een minimumloon vastgelegd.

Dat wordt ook automatisch geïndexeerd. Blijft het feit dat minimumlonen in Indonesië nog steeds heel (te) laag zijn. In de regio van de hoofdstad Jakarta ligt het minimum op 970.000 rupiah (ca. 75 euro) per maand. In de regio van Jogjakarta, in het zuidoosten van Java, ligt het minimumloon op amper 580.000 rupiah (ca. 45 euro). Noch van het ene noch van het andere kun je in Indonesië overleven. Gevolg? Mensen kloppen massaal overuren of nemen er nog een tweede job in de informele sector bij. Werkweken van meer dan 50 uur zijn dan geen uitzondering.”

Informele sector

En die informele sector levert nog altijd het gros van de arbeidsplaatsen. Naar schatting 80 % van de werknemers in Indonesië werkt in die informele sector. Dat betekent dat ze als zelfstandige of in dienstverband werken, maar altijd zonder vast contract. Ze werken in fabrieken, in kleine ateliers voor textiel-, metaal- of houtindustrie, als seizoensarbeider in de landbouw, ze rijden rond met taxi's of riksja's of ze drijven een handeltje als straatverkoper in etenswaren, sieraden, kleding en dergelijke.

Veel bedrijven stellen mensen te werk zonder of met een tijdelijk (dag-, week- of maand-)contract. Die werknemers vallen buiten de arbeidswet en hebben dus geen enkele sociale bescherming. Ze kunnen van de ene op de andere dag aan de deur gezet worden, krijgen geen loon in geval van ziekte en bij ontslag vallen ze zonder inkomen, zonder opzegvergoeding.

"Het probleem is dat de regering de arbeidswet sinds 2003 stelselmatig versoepeld heeft", legt Rekson Silaban uit. "Bedrijven hebben nu het recht om werknemers te outsourcen, met name werknemers die geen kernactiviteiten uitvoeren. Die vallen dan eveneens buiten de arbeidswetgeving, met nog lagere lonen en zonder sociale bescherming. De facto verzeilen ook zij in de informele economie. Concreet is de voorbije 5 jaar het aantal werknemers met een formeel arbeidscontract gezakt van 38 naar 28 miljoen. Wij willen net de omgekeerde beweging maken. Meer mensen moeten met een vast contract aan de

slag kunnen."

Sociale bescherming

De voorbije jaren heeft KSBSI samen met de overheid en de werkgevers een systeem van sociale bescherming uitgebouwd, de zogenaamde Jamsostek. Het stelsel geldt voor werknemers van de private sector. Werknemer en werkgever storten elk een bijdrage in een fonds. Dat biedt bescherming voor arbeidsongevallen, ziekte, pensioen en voor het dragen van de overlijdenskosten. "Het is een systeem dat nog moet groeien, maar we zijn dan ook moeten vertrekken van nul. Mensen kunnen nu bijvoorbeeld op 60 met pensioen, maar met een minimale uitkering en voor amper 1 jaar! Daarna vallen ze op niets terug."

En opnieuw geldt Jamsostek enkel voor werknemers in de formele sector, dus met een contract van onbepaalde duur. "Toch proberen we ook voor informele werkers een systeem van sociale zekerheid uit te bouwen. We proberen hen te verenigen om in groep een eigen sociale kas op te richten. Zo komen ze niet met lege handen te staan wanneer ze ziek worden of een arbeidsongeval hebben. Niet vanzelfsprekend, want vaak is er in hun geval geen werkgever om een deel van de sociale bijdrage op zich te nemen zodat alle lasten voor hun rekening zijn. Tegelijk proberen we hen ook te adviseren, bijvoorbeeld over hoe ze hun zelfstandige handel het best kunnen runnen, hoe ze meer rendement kunnen halen uit hun activiteit."

Te weinig controle

Globaal kun je stellen dat de afgelopen jaren heel wat vooruitgang geboekt is. "We hebben inderdaad een degelijke arbeidswet en geleidelijk aan zijn we ook een sociale zekerheid aan het opbouwen", legt Rekson Silaban uit. "Maar het blijft nog teveel papierwerk. Wetten blijven te vaak dode letter. Veel werkgevers lappen het minimumloon bijvoorbeeld aan hun laars of andere aspecten van de arbeidswet. Je kunt wel klacht indienen bij de arbeidsrechtbank, maar die werkt vaak zeer traag of is gecorrumpeerd. Er is veel te weinig controle op de toepassing van de arbeidswetgeving.

Dit heeft ondermeer te maken met de gedecentraliseerde structuur en bestuur van het land. Dat wat nationaal wordt afgesproken sijpelt heel moeilijk door naar de lokale overheden. De oplossing? Dat sociale partners mee kunnen toezien op de controle van de arbeidswetgeving”.

Vakbondsafgevaardigden gewelddadig aangepakt

Die decentralisatie zorgt er ook voor dat vakbonden niet overal vrij kunnen werken. “De centrale overheid laat ons al langer in alle vrijheid ons werk doen. Ze beschouwen ons zelfs als een volwaardige gesprekspartner. Sommige lokale overheden, die vaak nauw verweven zijn met plaatselijke werkgevers, denken daar nog altijd anders over. Vakbondsafgevaardigden worden nog altijd bedreigd met ontslag of zelfs gewelddadig aangepakt. En af en toe gebeurt het nog altijd dat onze mensen enkele maanden in de cel belanden. Maar wij laten ons daar niet door afschrikken. De gewone werknemer nog wel, die heeft vaak nog schrik om lid te worden of voor zijn rechten op te komen. Of hij is niet eens op de hoogte van zijn rechten.

De trage, maar gestage sociale vooruitgang staat de economische groei in Indonesië niet in de weg. De voorbije jaren kwam die stevast boven de 6 % uit. Indonesië wordt zelfs al het nieuwe India genoemd. “Het bewijs dat sociale en economische vooruitgang hand in hand kunnen gaan. Ik zou zelfs meer zeggen. Voor een duurzame economische groei heb je ook sociale vooruitgang nodig. Als je de productiviteit en de kwaliteit op peil wil houden moet je mensen motiveren. En hoe doe je dat? Door ze een redelijk

loon te betalen en door ze in veilige en menselijke omstandigheden te laten werken. Alleen durft onze overheid nog te weinig die richting kiezen. Ik heb absoluut geen schrik van delocalisatie. Indonesië heeft een uitstekende ligging en is zeer vlot bereikbaar over water. Nu moet de regering durven investeren. In mensen en in infrastructuur.”

Wachten op volgende politieke generatie

We zitten met een overaanbod laaggeschoolde werknemers en een nijpend tekort aan gekwalificeerde arbeiders. Hiervoor is vorming nodig, op grote schaal. Daarnaast moet de overheid dringend investeren in wegen en de uitbouw van havens. Dat zou een gigantische troef zijn om nieuwe bedrijven aan te trekken. SBY en zijn regering durven nog te weinig kiezen voor positieve verandering en zijn niet daadkrachtig genoeg in het bestrijden van de corruptie. Het zal wachten zijn op de volgende politieke generatie. En, geloof me, die staat klaar.”

Ondertussen blijft KSBSI niet op zijn lauweren rusten.

“We hebben nog heel wat werk op de plank staan”, besluit Rekson Silaban. “De verdere uitbouw van Jamsostek, voor meer werknemers en met betere uitkeringen, en de uitwerking van een werkloosheidsverzekering, zoals die bijvoorbeeld al in Thailand bestaat.”

Peter Heirman